

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ЖИВКО Зінаїда Богданівна

*докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри менеджменту авіаційної діяльності
Української державної льотної академії
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4045-669X>*

Анотація. У статті досліджуються сучасні фінансові інструменти для управління ризиками в умовах економічної нестабільності України. Аналізуються їхні особливості, ефективність та перспективи застосування. Мета – удосконалити підходи до фінансового ризик-менеджменту в українському бізнес-середовищі. Результати сприяють підвищенню фінансової стабільності підприємств і розвитку ринку інструментів ризик-менеджменту.

Ключові слова: фінансові інструменти, управління ризиками, економічна стабільність, стабільність, матриця пріоритетності ризиків, сценарний аналіз.

Постановка проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць, низка важливих аспектів залишається недостатньо дослідженою. Більшість існуючих підходів орієнтована на окремі фінансові інструменти або окремі види ризиків без урахування їх комплексної взаємодії в умовах сучасних кризових процесів. Недостатньо розробленими залишаються методичні підходи до інтегрованого використання фінансових інструментів у системі ризик-менеджменту українських підприємств, які одночасно враховували б воєнні ризики, валютну волатильність, інфляційні процеси, цифрову трансформацію фінансового сектору та вимоги європейської інтеграції. Проблема управління ризиками у сучасних умовах економіки України є актуальною через високий рівень фінансової невизначеності, коливання валютного курсу, політичну нестабільність та глобальні економічні виклики. Ефективне застосування фінансових інструментів дозволяє зменшити рівень ризиків і забезпечити стабільність підприємств і фінансових систем країни.

Крім того, існує обмежена практика використання похідних фінансових інструментів, механізмів страхування, гарантійних схем, цифрових платформ ризик-менеджменту та інструментів штучного інтелекту для прогнозування фінансових ризиків на рівні підприємств. Недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції традиційних фінансових інструментів із сучасними цифровими технологіями, зокрема Big Data, штучним інтелектом, автоматизованими системами моніторингу ризиків і сценарного аналізу.

У зв'язку з цим актуальним є розроблення комплексного механізму застосування фінансових інструментів управління ризиками, який забезпечуватиме своєчасну ідентифікацію фінансових загроз, оцінювання їх впливу, вибір оптимальних методів хеджування та страхування, інтеграцію цифрових технологій у процес управління ризиками, а також підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності

українських підприємств в умовах воєнної економіки, європейської інтеграції та післявоєнного відновлення. Такий підхід має стати основою формування адаптивної системи фінансового ризик-менеджменту, здатної ефективно функціонувати в умовах високої невизначеності та швидких змін економічного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження з теми управління ризиками зосереджуються на застосуванні деривативів, страхових інструментів та фінансових хеджувань. Водночас в українських реаліях недостатньо вивчено адаптацію світових підходів до локального контексту, що й зумовлює актуальність нашого дослідження. У сучасних умовах високої економічної невизначеності фінансові інструменти управління ризиками набувають стратегічного значення для забезпечення фінансової стійкості підприємств. У світовій економічній науці дослідження цієї проблематики зосереджені на розвитку комплексних систем ризик-менеджменту, використанні похідних фінансових інструментів, цифровізації процесів оцінювання ризиків, інтеграції штучного інтелекту та аналітики великих даних у фінансове управління. Значний внесок у розвиток теоретичних засад зробили Дж. Халл [5], А. Дамодаран [4], П. Джоріон [8], М. Кроухі [7], Д. Галай [5], які обґрунтували роль деривативів, хеджування, Value-at-Risk, стрес-тестування та інтегрованого управління фінансовими ризиками.

Важливе місце займають міжнародні стандарти управління ризиками, насамперед ISO 31000:2018 [9] та концепція COSO Enterprise Risk Management [10], які визначають ризик-орієнтований підхід до прийняття управлінських рішень та інтеграцію ризик-менеджменту у стратегічне управління підприємством. Ці підходи передбачають безперервну ідентифікацію ризиків, їх оцінювання, моніторинг та вибір відповідних фінансових інструментів мінімізації ризиків.

Українські дослідники останніх років приділяють значну увагу трансформації системи фінансового управління в умовах воєнного стану, цифровізації та євроінтеграції. Зокрема, досліджуються питання гармонізації фінансових інструментів із законодавством Європейського Союзу, розвитку ринку деривативів, використання страхових механізмів, валютного хеджування та цифрових технологій у системі ризик-менеджменту. Окремі праці присвячені інтеграції цифрових технологій у систему обліку фінансових інструментів, що дозволяє автоматизувати процеси оцінювання ризиків, підвищити якість прогнозування та оперативність прийняття управлінських рішень [11].

Особливої актуальності набувають дослідження, пов'язані з функціонуванням українських підприємств в умовах воєнної економіки. Науковці аналізують вплив військових ризиків, валютної нестабільності, порушення логістичних ланцюгів, інфляційних процесів та дефіциту фінансових ресурсів на діяльність підприємств, пропонуючи використання сценарного аналізу, страхування, державних гарантій та хеджування як основних інструментів мінімізації фінансових втрат [12].

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із розвитком ринку похідних фінансових інструментів в Україні. Науковці відзначають, що незважаючи на прийняття нового законодавства щодо ринків капіталу та організованих товарних ринків, потенціал використання деривативів для управління валютними, процентними та ціновими ризиками залишається реалізованим лише частково через низьку ліквідність ринку, недостатній рівень фінансової грамотності учасників та недосконалість ринкової інфраструктури [13].

Водночас міжнародні фінансові організації та європейські інституції акцентують увагу на необхідності посилення фінансової стійкості українського банківського

сектору, розвитку систем політичного страхування інвестицій, гармонізації фінансового законодавства з вимогами ЄС та впровадження сучасних підходів до управління фінансовими ризиками, що є важливою передумовою післявоєнного відновлення економіки України [14].

Мета дослідження. Метою статті є аналіз сучасних фінансових інструментів для управління ризиками у контексті української економіки, розробити механізм їх використання та розробка рекомендацій щодо їхнього ефективного застосування.

Виклад основних результатів досліджень. У сучасних умовах нестабільного економічного середовища використання деривативів і страхових інструментів розглядається як один із найбільш ефективних напрямів фінансового ризик-менеджменту, оскільки дозволяє мінімізувати вплив валютних, цінових та інших ринкових ризиків, забезпечуючи стабільність фінансових результатів і підвищення економічної безпеки підприємств [4-8]. Пропонується авторський комплексний механізм застосування фінансових інструментів управління ризиками, який має елементи наукової новизни. На відміну від існуючих моделей, він інтегрує ризик-орієнтований підхід, цифрові технології, сценарний аналіз та систему безперервного моніторингу.

Комплексний механізм застосування фінансових інструментів управління ризиками підприємства в сучасних умовах економіки України (рис.1). Мета механізму. Забезпечення фінансової стійкості підприємства шляхом своєчасної ідентифікації, оцінювання, мінімізації та контролю фінансових ризиків на основі комплексного використання сучасних фінансових інструментів, цифрових технологій та адаптивних управлінських рішень.

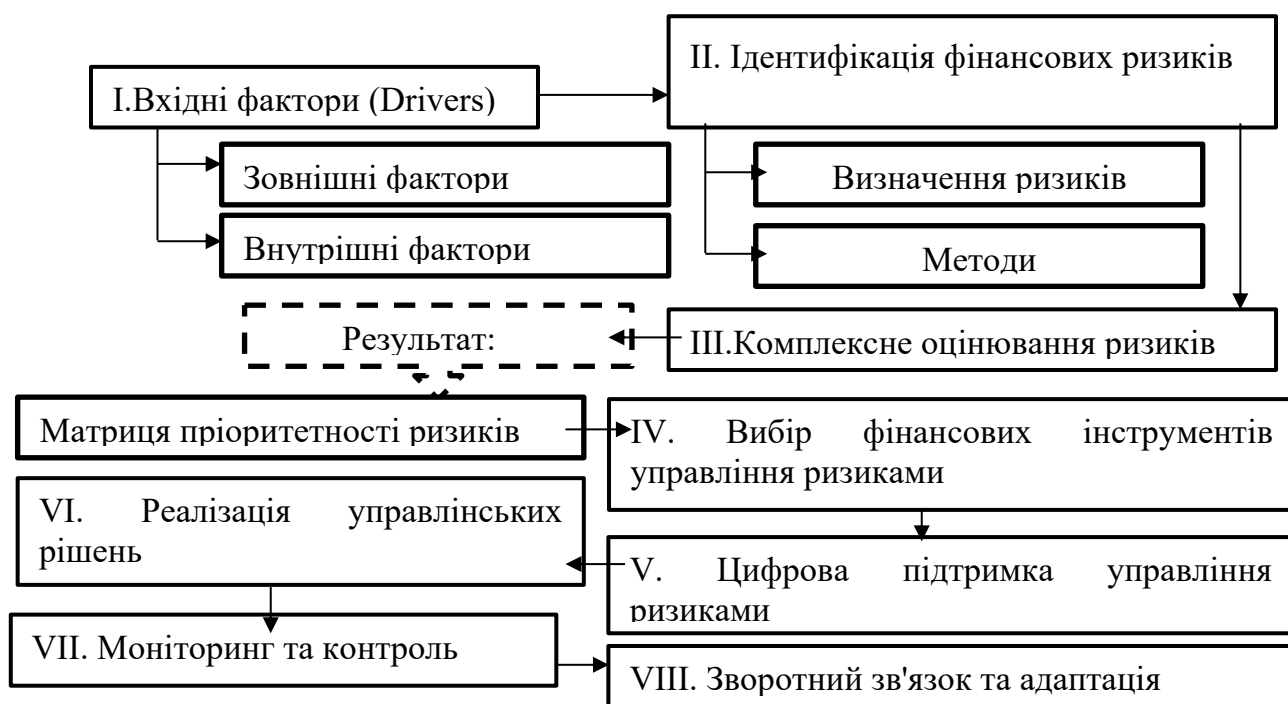

Рис.1. Комплексний механізм застосування фінансових інструментів управління ризиками підприємства

Джерело: сформовано автором

Опишемо комплексний механізм, поданий на рис.1.

I. *Вхідні фактори (Drivers):* зовнішні фактори (воєнні ризики; валютна

нестабільність; інфляційні процеси; зміна процентних ставок; коливання світових цін; геополітичні ризики; зміни податкового та фінансового законодавства; вимоги європейської інтеграції); внутрішні фактори (фінансовий стан підприємства; структура капіталу; ліквідність; інвестиційна політика; дебіторська та кредиторська заборгованість; рівень цифровізації управління).

II. *Ідентифікація фінансових ризиків*: визначення ризиків (валютний; процентний; кредитний; ліквідності; інвестиційний; ціновий; інфляційний; операційний; ринковий; ризик неплатоспроможності контрагентів); методи: SWOT-аналіз; PESTLE-аналіз; експертне оцінювання; Risk Register; аналіз бізнес-процесів.

III. *Комплексне оцінювання ризиків* – для цього використовуються: Value-at-Risk (VaR); Cash Flow at Risk; Expected Shortfall; сценарний аналіз; Monte Carlo Simulation; стрес-тестування; скорингові моделі; оцінка ймовірності та величини можливих втрат.

Результат: Матриця пріоритетності ризиків

IV. *Вибір фінансових інструментів управління ризиками*: 1) Хеджування (форвардні контракти; ф'ючерси; опціони; свопи); 2) Страхові інструменти (страхування майна; страхування фінансових ризиків; страхування кредитних ризиків; страхування експортних операцій; політичне страхування; 3) Банківські інструменти (гарантії; акредитиви; факторинг; форфейтинг; кредитні лінії); 4) Інвестиційні інструменти: диверсифікація портфеля; резервні фонди; ліквідні активи; державні цінні папери; 5) Фінансове планування (бюджетування; фінансове прогнозування; управління грошовими потоками; резервування коштів).

V. *Цифрова підтримка управління ризиками* - використання: ERP-систем; BI-аналітики; Big Data; AI-алгоритмів прогнозування; автоматизованого моніторингу; Dashboard KPI; Early Warning System.

VI. *Реалізація управлінських рішень* - прийняття рішень щодо: диверсифікації фінансових ресурсів; страхування; хеджування; реструктуризації активів; зміни структури фінансування; оптимізації інвестиційного портфеля.

VII. *Моніторинг та контроль* - контролюються: рівень ризику; фінансові втрати; ефективність фінансових інструментів; показники ліквідності; платоспроможність; виконання KPI.

VIII. *Зворотний зв'язок та адаптація* - передбачає: перегляд ризик-профілю; оновлення політики ризик-менеджменту; коригування фінансових інструментів; безперервне вдосконалення системи управління.

Запропонований механізм забезпечує: мінімізацію фінансових втрат; зниження валютних, кредитних, процентних та цінових ризиків; підвищення фінансової стійкості підприємства; своєчасне реагування на кризові явища; ефективне використання фінансових ресурсів; підтримку прийняття управлінських рішень на основі аналітики даних; підвищення інвестиційної привабливості підприємства; адаптацію системи управління до умов воєнної економіки, цифрової трансформації та європейської інтеграції.

На відміну від існуючих підходів, запропонований механізм: інтегрує традиційні фінансові інструменти (хеджування, страхування, банківські та інвестиційні інструменти) в єдину систему управління ризиками; поєднує кількісні методи оцінювання ризиків із цифровими технологіями (Big Data, Business Intelligence, штучний інтелект, ERP-системи); враховує специфічні виклики сучасної економіки України, зокрема воєнні, інфляційні, валютні та геополітичні ризики; базується на принципі безперервного моніторингу та адаптивного коригування управлінських

рішень, що підвищує оперативність реагування на зміни зовнішнього й внутрішнього середовища.

Виявлено, що використання деривативів і страхових інструментів є ефективним для зменшення валютних та цінових ризиків. Розроблено модель інтеграції цих інструментів у стратегії ризик-менеджменту українських підприємств. Проведений аналіз показав, що застосування комплексного підходу дозволяє підвищити фінансову стабільність та стійкість у кризових умовах.

Здійснений SWOT-аналіз управління ризиками на прикладі п'яти найбільших українських компаній, які працюють у різних секторах економіки (табл.1). Аналіз ґрунтується на відкритій фінансовій звітності компаній, корпоративних звітах, оцінках міжнародних організацій та сучасних дослідженнях ризиків економіки України [15].

Таблиця 1

SWOT-аналіз управління ризиками

Компанія	Strengths (Сильні сторони)	Weaknesses (Слабкі сторони)	Opportunities (Можливості)	Threats (Загрози)
ДТЕК	- Розвинена система корпоративного ризик-менеджменту (ERM); - диверсифікація генерації (ТЕС, ВЕС, СЕС); - страхування майна та відповідальності; - цифровий моніторинг виробничих ризиків; - міжнародне фінансування проектів	- Висока залежність від енергетичної інфраструктури; - значні витрати на відновлення активів; - капіталомісткість; - залежність від державного тарифного регулювання; - високі кредитні ризики	- Інвестиції у "зелену" енергетику; - ESG-фінансування; - міжнародні гранти; - розвиток Smart Grid; - використання фінансових деривативів для хеджування цін	- Воєнні пошкодження енергетики; - кіберзагрози; - валютний ризик; - інфляція; - зміни державної політики [15]
Метінвест	- Комплексна система управління виробничими ризиками; - вертикальна інтеграція; - диверсифікація експорту; - страхування логістики; - міжнародний досвід кризового управління	- Залежність від світових цін на сталь; - високі логістичні витрати; - значна енергоємність виробництва; - концентрація виробничих потужностей; - валютна залежність	- Післявоєнна відбудова України; - нові європейські ринки; - цифровізація виробництва; "зелена" металургія; - використання ф'ючерсів на металопродукцію	- Воєнні ризики; - порушення логістичних маршрутів; - екологічні вимоги ЄС (СВАМ); - дефіцит персоналу; - волатильність світових ринків [15]
Kernel	- Диверсифікована аграрна діяльність; - сучасна система управління аграрними ризиками;	- Залежність від погодних умов; - сезонність доходів; - логістична залежність від експорту;	- Розвиток агрострахування; - використання товарних деривативів; - нові експортні	- Руйнування портової інфраструктури; - кліматичні ризики; - коливання

	• використання страхування врожаю; • міжнародні канали експорту; • цифрові агротехнології	• валютна чутливість; • висока потреба в оборотному капіталі	- маршрути; • цифрове землеробство; • розширення переробки	- світових цін; • воєнні ризики; • зміни митної політики [17]
Нова пошта	• Висока операційна гнучкість; • цифрові системи управління ризиками; • диверсифікована логістична мережа; • резервні логістичні маршрути; • сучасна кібербезпека	• Високі витрати на логістику; • залежність від паливного ринку; • зростання операційних витрат; • потреба у безперервних інвестиціях; • кадрові ризики	• Розширення міжнародної логістики; • автоматизація складів; • AI-аналітика ризиків; • розвиток електронної комерції; • цифрове страхування відправлень	• Руїнування логістичної інфраструктури; • кібератаки; • інфляція; • дефіцит пального; • посилення конкуренції [15]
МХП	• Диверсифікація виробництва; • інтегрований цикл виробництва; • сучасні системи біобезпеки; • міжнародні стандарти управління ризиками; • експортна орієнтація	• Висока залежність від вартості кормів; • енергетичні витрати; • валютні ризики; • потреба у значних інвестиціях; • логістичні обмеження	• Біоенергетика; • розширення ринків ЄС; • цифровізація виробництва; • ESG-інвестиції; • розвиток системи страхування агробізнесу	• Епізоотичні ризики; • воєнні загрози; • кліматичні зміни; • торговельні бар'єри; • коливання світових цін на продовольство [15]

Джерело: сформовано автором

Порівняльний SWOT-аналіз п'яти найбільших українських компаній свідчить, що ефективність управління ризиками в сучасних умовах визначається не лише наявністю формалізованої системи ризик-менеджменту, а й здатністю підприємств швидко адаптуватися до воєнних, фінансових, логістичних, енергетичних та кібернетичних загроз. Найбільш поширеними сильними сторонами є впровадження систем Enterprise Risk Management (ERM), цифровізація бізнес-процесів, диверсифікація діяльності та використання страхових механізмів.

Основними слабкими сторонами залишаються висока залежність від критичної інфраструктури, значна капіталомісткість, валютні ризики та логістичні обмеження. Водночас ключовими можливостями виступають цифрова трансформація, залучення міжнародного фінансування, використання фінансових деривативів, розвиток ESG-проектів та інтеграція до європейських ринків. Найсуттєвішими загрозами для всіх досліджених підприємств є воєнні ризики, руїнування інфраструктури, кіберзагрози, інфляційні процеси та нестабільність світових товарних ринків. Такий аналіз підтверджує доцільність переходу українських підприємств до інтегрованої моделі ризик-менеджменту, яка поєднує фінансові інструменти (деривативи, страхування), цифрові технології, сценарний аналіз та механізми забезпечення корпоративної стійкості [17].

Використання деривативів і страхових інструментів є одним із найбільш

ефективних напрямів управління фінансовими ризиками в сучасних умовах економіки України, оскільки дозволяє мінімізувати негативний вплив коливань валютних курсів, цін на сировину, енергоносії та готову продукцію, а також компенсувати можливі фінансові втрати внаслідок настання страхових подій. В умовах воєнного стану, високої інфляції, нестабільності валютного ринку та значної волатильності світових товарних ринків традиційні методи управління ризиками вже не забезпечують достатнього рівня фінансової стійкості підприємств, що обумовлює необхідність застосування сучасних інструментів хеджування.

Деривативи (форвардні, ф'ючерсні, опціонні та своп-контракти) забезпечують можливість фіксації майбутньої ціни активу або валютного курсу, що значно знижує невизначеність при здійсненні зовнішньоекономічних операцій. Для підприємств-експортерів та імпортерів використання валютних форвардів і валютних свопів дозволяє захистити доходи та витрати від різких коливань курсу гривні відносно іноземних валют. Одночасно товарні ф'ючерси та опціони дають можливість мінімізувати ризики зміни цін на зерно, метал, нафту, природний газ, електроенергію та інші стратегічні ресурси, що є особливо актуальним для аграрних, металургійних та енергетичних підприємств України.

Поряд із фінансовими деривативами важливе місце посідають страхові інструменти, які забезпечують передачу частини ризиків професійним страховим компаніям. До найбільш поширених належать страхування майна, відповідальності, транспортних ризиків, перерв у виробництві, аграрних ризиків, експортних кредитів, кіберризиків та політичних ризиків. На відміну від деривативів, що спрямовані переважно на хеджування фінансових ризиків, страхування забезпечує компенсацію фактичних збитків після настання несприятливих подій, що сприяє підтриманню ліквідності та безперервності діяльності підприємства.

Комплексне використання деривативів і страхових інструментів формує багаторівневу систему фінансового захисту підприємства. Деривативи мінімізують ризики до моменту виникнення потенційних втрат шляхом хеджування майбутніх фінансових потоків, тоді як страхування компенсує збитки у випадку реалізації ризикових подій. Такий інтегрований підхід дозволяє забезпечити стабільність грошових потоків, підвищити прогнозованість фінансових результатів, знизити вартість залучення капіталу, покращити кредитоспроможність підприємства та підвищити довіру інвесторів і кредиторів.

Особливої актуальності застосування зазначених інструментів набуває для українських підприємств, діяльність яких пов'язана із зовнішньою торгівлею, значною імпортною складовою виробництва або експортною орієнтацією. У сучасних умовах поєднання деривативів, страхування, цифрових технологій моніторингу ризиків, сценарного аналізу та систем Enterprise Risk Management (ERM) забезпечує формування інтегрованої моделі ризик-менеджменту, здатної підвищити фінансову стійкість підприємств, їх конкурентоспроможність та адаптивність до швидких змін економічного середовища. Саме тому використання деривативів і страхових інструментів доцільно розглядати як один із ключових елементів сучасної стратегії управління валютними та ціновими ризиками в економіці України.

За результатами дослідження запропоновано комплекс рекомендацій щодо підвищення ефективності використання фінансових інструментів управління ризиками українськими підприємствами, який базується на принципах інтегрованого ризик-менеджменту, цифровізації та превентивного управління (табл.2).

Таблиця 2

Комплекс рекомендацій щодо підвищення ефективності використання фінансових інструментів управління ризиками українськими підприємствами

№ з/п	Рекомендації	Сутність
1	Запровадження інтегрованої системи фінансового ризик-менеджменту (Integrated Financial Risk Management – IFRM).	Доцільно об'єднати в єдину систему управління валютними, цінovими, кредитними, процентними та операційними ризиками із застосуванням міжнародних стандартів ISO 31000, COSO ERM та сучасних цифрових платформ моніторингу ризиків. Такий підхід забезпечить своєчасну ідентифікацію ризиків та оперативне прийняття управлінських рішень.
	Такий підхід забезпечить своєчасну ідентифікацію ризиків та оперативне прийняття управлінських рішень.	
2	Активніше використання фінансових деривативів для хеджування ризиків.	Українським підприємствам, особливо експортно-орієнтованим, рекомендується ширше застосовувати: валютні форварди та валютні свопи – для мінімізації валютних ризиків; товарні ф'ючерси – для страхування від коливань цін на зерно, метал, енергоносії; опціони – для обмеження можливих фінансових втрат за збереження потенціалу отримання додаткового прибутку; процентні свопи – для управління ризиками зміни процентних ставок.
	Використання зазначених інструментів дозволяє стабілізувати грошові потоки та підвищити прогнозованість фінансових результатів.	
3	Розширення страхового захисту підприємств.	Доцільно застосовувати комплексне страхування, що поєднує: страхування майна; страхування перерв у виробництві; страхування вантажів; страхування експортних кредитів; агрострахування; страхування кіберризиків; страхування політичних та воєнних ризиків (за участю міжнародних страхових агентств).
	Такий підхід дозволить мінімізувати фінансові наслідки кризових подій.	
4	Використання цифрових технологій прогнозування ризиків.	Рекомендується впроваджувати системи Business Intelligence, штучного інтелекту та машинного навчання для: прогнозування валютних курсів; аналізу цінovих тенденцій; моделювання ризикових сценаріїв; раннього попередження про критичні зміни зовнішнього середовища.
	Автоматизація процесів оцінювання ризиків підвищує швидкість і точність прийняття рішень.	
5	Застосування сценарного аналізу та стрес-тестування.	Підприємствам доцільно регулярно проводити сценарне моделювання розвитку подій (оптимістичний, базовий та кризовий сценарії) із розрахунком потенційних фінансових втрат і визначенням необхідного рівня резервування ресурсів.
6	Формування корпоративної політики управління фінансовими ризиками.	Доцільно розробити внутрішні регламенти щодо: визначення допустимого рівня ризику (Risk Appetite); вибору інструментів хеджування; порядку використання деривативів; системи моніторингу ефективності ризик-менеджменту; відповідальності керівників за прийняття ризикових рішень.
7	Диверсифікація фінансових ризиків.	Рекомендується диверсифікувати: валютну структуру активів і зобов'язань; джерела фінансування; інвестиційний портфель; ринки збуту; постачальників сировини та логістичні маршрути.
	Це знижує концентрацію ризиків та підвищує стійкість підприємств до зовнішніх шоків.	
8	Удосконалення нормативно-правового забезпечення ринку деривативів	На державному рівні доцільно: розширити можливості використання біржових фінансових інструментів; стимулювати розвиток організованого ринку деривативів; гармонізувати національне законодавство з вимогами ЄС; удосконалити механізми державної підтримки страхування воєнних ризиків та експортних операцій.

Джерело: сформовано автором

Авторська рекомендація. На відміну від традиційного підходу, що передбачає окреме використання деривативів або страхування, запропоновано інтегровану модель застосування фінансових інструментів управління ризиками, яка базується на поєднанні п'яти взаємопов'язаних компонентів (рис.2):

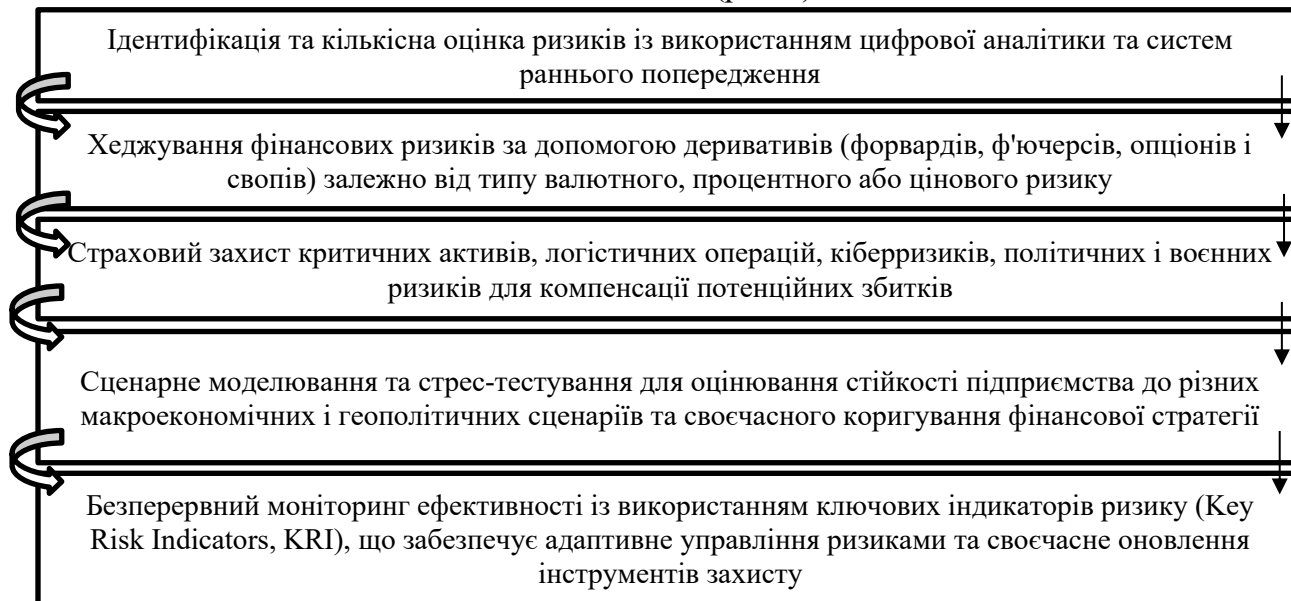

Рис.2.Інтегрована модель застосування фінансових інструментів управління ризиками

Джерело: сформовано автором

Запропонований комплексний підхід створює синергетичний ефект, оскільки поєднує превентивне хеджування ризиків, компенсацію можливих збитків і цифровий моніторинг, що підвищує фінансову стійкість, конкурентоспроможність і адаптивність українських підприємств в умовах високої економічної невизначеності та післявоєнної трансформації економіки. Саме інтеграція цих компонентів, а не їх ізольоване застосування, забезпечує максимальний рівень захисту від валютних, цінних, кредитних та операційних ризиків.

Висновки. Використання сучасних фінансових інструментів є важливим напрямком підвищення фінансової безпеки підприємств України. Подальші дослідження слід зосередити на розробці адаптивних моделей управління ризиками з врахуванням змін зовнішнього середовища та впровадженні інноваційних фінансових технологій. Наукова новизна полягає у комплексному аналізі адаптованих фінансових інструментів ризик-менеджменту, враховуючи специфіку українського ринку, та формулюванні рекомендацій щодо їх впровадження у підприємницьку діяльність.

Список використаної літератури:

1. Бланк І. О. Управління фінансовими ризиками. Київ : Ніка-Центр, 2005. 600 с.
2. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємництві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.
3. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 360 с.
4. Damodaran A. Strategic Risk Taking: A Framework for Risk Management. Upper Saddle River : Pearson Education, 2008. 408 p. <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>

5. Hull J. C. Options, Futures, and Other Derivatives. 11th ed. Harlow : Pearson, 2022. 912 p. <https://www.pearson.com/en-us/subject-catalog/p/options-futures-and-other-derivatives/P200000003023>
6. Hopkin P. Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management. 6th ed. London : Kogan Page, 2024. 520 p. <https://www.koganpage.com>
7. Crouhy M., Galai D., Mark R. The Essentials of Risk Management. 2nd ed. New York : McGraw-Hill Education, 2014. 416 p.
8. Jorion P. Value at Risk: The New Benchmark for Managing Financial Risk. 3rd ed. New York : McGraw-Hill, 2007. 602 p.
9. ISO 31000:2018. Risk management – Guidelines. Geneva : International Organization for Standardization, 2018. <https://www.iso.org/standard/65694.html>
10. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance. New York : COSO, 2017. <https://www.coso.org>
11. Karzun, D. (2025). Integration of digital Technologies into the Risk Management accounting System using financial Instruments. *Journal of Strategic Economic Research*, (2), C.97–109. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2025.2.10>
12. Устік, Т., & Ємець, В. (2026). Фінансові ризики аграрних підприємств у період війни та інструментарій їх ідентифікації, оцінювання і мінімізації. *Український економічний часопис*, (12), С.139–144. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-12-22>
13. Башлай С. Ринок деривативів в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Право та інноваційне суспільство – Law and innovative society*. № 2 (25) (2025). С. 25-33. DOI: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-2\(25\)-2](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-2(25)-2)
14. Harmash Olena. Ukraine aims to align banks, insurers with EU rules by 2028, central banker says. 16.06.2026. URL: <https://www.reuters.com/business/finance>
15. Базилюк Я. Економічна безпека України у новій глобальній архітектурі ризиків : експ.-аналіт. доп. / Я. Базилюк, Я. Жаліло, Л. Шемаєва, ін. ; Національний інститут стратегічних досліджень ; за заг. ред. Я. Жаліла. – Київ : НІСД, 2026. – 136 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2026.03>
16. Yuliia Dysa. Ukraine turns to alternative grain export routes, counts losses as Russia blocks ports. 4.08.2026. URL: https://reuters.com/world/ukraine-turns-alternative-grain-export-routes-counts-losses-russia-blocks-ports-2026-08-04/?utm_source=chatgpt.com
17. Ukraine Risk Matrix. Ukraine has gained more certainty on the budget and external financing, but key risks remain high – Ukraine Risk Matrix by KSE Institute. URL: https://kse.ua/about-the-school/news/ukraine-has-gained-more-certainty-on-the-budget-and-external-financing-but-key-risks-remain-high-ukraine-risk-matrix-by-kse-institute/?utm_source=chatgpt.com

Дата надходження статті: 05.08.2026

Дата прийняття статті: 26.08.2026

Дата публікації статті: 30.09.2026